

KONTROLA ÚŽITKOVOSTI OVIEC V SLOVENSKEJ REPUBLIKE V ROKU 2005

THE PERFORMANCE CONTROL OF SHEEP IN SLOVAK REPUBLIC IN YEAR 2005

MATTA, M., RAFAJOVÁ, M., HASKO, M.

Štátny plemenársky ústav SR, Starohájska 29, 852 27 Bratislava, SR

ABSTRACT

This report analyses results performance control of sheep in the Slovak Republic in control year 2005, reproductive indexes, milk recording. In control years 2005 was to performance control connect quite 172 flocks - 86 breeding levels, 44 reproductive levels and 42 commercial levels. In performance control was in the breeding levels 33 262 ewes, in the reproductive levels 13 216 ewes and in the commercial levels 15 409 ewes. In the breeding levels were ascertain the highest average production of milk at milk breed lacaune – 163, 97 l. In the reproductive levels were ascertain the highest average production of milk at milk breed east friesland - 253,05l. The highest percentage of prolificacy per lambing ewe was in the breeding levels at breed Romanov sheep– 211, 7 %.

Also, in this report is analyses situation in performance control till 30.6.2006. In the Slovak Republic was till 30.6.2006 according to Statistics office 359 317 sheep, from that 239 973 ewes. In the performance control was connect quite 61 113 ewes - 25, 5 % from quite ewes breeds in the Slovak Republic (239 973 ewes).

In the milk performance control was till 30.6.2006 connect 87 flocks and 18 656 ewes. This year the State breeding Institute of Slovak Republic introduces a new service for progressive breeders, which consists in the milk performance control at the all ewes in the flock.

ÚVOD

70 ročná história kontroly úžitkovosti oviec na Slovensku, ktorú sme si pripomenuli v roku 2005 len potvrdzuje význam kontroly úžitkovosti ako účinného nástroja na zveľaďovanie našich chovov, jej význam nie je len v poskytovaní údajov o úžitkovosti jednotlivých zvierat, ale údaje z kontroly úžitkovosti predstavujú aj naše kultúrne a duševné dedičstvo, ktoré si musíme uchovávať pre ďalšie generácie. Mnohokrát nie je význam kontroly úžitkovosti v chove oviec docenený, vieme že cieľom kontroly úžitkovosti je poskytovanie rýchlych, objektívnych, úplných a presných výsledkov o úžitkových vlastnostiach jednotlivých zvierat a práve dôkladné a precízne vykonávanie kontroly úžitkovosti a využívanie výsledkov kontroly úžitkovosti je prvým predpokladom pre rýchlejšiu rast úžitkových parametrov oviec a podklady z kontroly úžitkovosti majú byť určitým vodítkom pre vytýčenie smerov v oblasti šľachtenia.

Chov oviec k Slovensku neodmysliteľne patrí a vôbec si nevieme predstaviť nádherný Liptov, Oravu, Spiš bez týchto malých prežívavcov, pasúce sa ovečky určite dotvárajú krásnu scenériu Slovenskej prírody. Preto je potrebné zveľaďovať chovy oviec a prvým predpokladom je ekonomický efektívny chov oviec a k dosiahnutiu tohto cieľa slúžia aj podklady z kontroly úžitkovosti.

ROK 2005- VÝSLEDKY KONTROLY ÚŽITKOVOSTI OVIEC

Vzhľadom k tomu, že v čase písania tohto príspevku sa ešte len končí plemenársky rok 2006 a začínajú sa spracovať výsledky kontroly úžitkovosti (ďalej len KÚ) za spomínaný plemenársky rok 2006 táto časť nášho príspevku bude venovaná analýze výsledkov kontroly úžitkovosti za kontrolný rok 2005. V tabuľke č. 1 uvádzame počet chovov a počet bahníc v KÚ v roku 2005 a na porovnanie počet chovov a bahníc v roku 2004. V kontrolnom roku 2005 sme zaznamenali v porovnaní s kontrolným rokom 2004 nárast počtu chovov v KÚ o 4 chovy a nárast v počte bahníc zapojených do KÚ o 1 563 ks. V kontrole mliekovej úžitkovosti (ďalej len KMÚ) sme zaznamenali v kontrolnom roku 2005 mierny nárast v počte chovov oproti kontrolnému roku 2004 o 5 chovov a nárast v počte bahníc zapojených v KMÚ o 68 bahníc (viď tabuľka č. 2).

Počet chovov a bahníc v KÚ

Tabuľka č. 1

Rok	Počet ŠCH	Počet RCH	Počet ÚCH	Spolu	Počet bahníc ŠCH	Počet bahníc RCH	Počet bahníc ÚCH	Spolu
2005	86	44	42	172	33 262	13 216	15 409	61 887
2004	89	46	33	168	34 839	15 876	9 609	60 324

ŠCH- šľachtiteľský chov, RCH- rozmnožovací chov, ÚCH- úžitkový chov

Počet chovov a bahníc v KMÚ

Tabuľka č. 2

Rok	Počet chovov	Počet bahníc
2005	80	11 651
2004	75	11 583

Porovnaním výsledkov KMÚ v roku 2005 v šľachtiteľských a rozmnožovacích chovoch podľa jednotlivých plemien (viď tabuľka č. 3) môžeme konštatovať, nasledovne:

šľachtiteľské chovy

- najviac normovaných laktácií bolo zaznamenaných u plemena zošľachtená valaška – 5 385,
- naopak najmenej normovaných laktácií bolo zaznamenaných u plemena lacaune – 176,
- najvyššie priemerné množstvo mlieka v litroch bolo zistené u plemena lacaune- 163,97 litrov,
- najnižšie priemerné množstvo mlieka v litroch bolo zistené u plemena zošľachtená valaška – 103,95 litrov,
- obsah bielkovín v % sa pohyboval od 5,62 % do 5,82 %,

rozmnožovacie chovy

- najviac normovaných laktácií bolo zaznamenaných u plemena zošľachtená valaška – 594,
- najmenej normovaných laktácií bolo zaznamenaných u plemena východofrízka ovca – 17,
- najvyššie priemerné množstvo mlieka v litroch bolo zistené u plemena východofrízka ovca - 253,05 litrov,
- najnižšie priemerné množstvo mlieka v litroch bolo zistené u plemena zošľachtená valaška v rozmnožovacích chovoch - 97,12 litrov,
- obsah bielkovín v % sa pohyboval od 5,09 % do 5,87 %.

Výsledky KMÚ v roku 2005
Tabuľka č. 3

Plemeno	laktácie všetky	laktácie normované	mlieko v litroch	tuk v kg	tuk v %	bielkovina v kg	bielkovina v %
šľachtiteľské chovy (ŠCH)							
zošľachtená valaška	5 563	5 385	103,95	7,60	7,31	6,05	5,81
cigája	3 605	3 297	105,74	7,55	7,21	6,14	5,82
lacaune	203	176	163,97	10,73	6,58	9,15	5,62
rozmnožovacie chovy (RCH)							
zošľachtená valaška	616	594	97,12	7,16	7,49	5,68	5,87
cigája	694	541	105,25	6,43	6,20	6,15	5,85
východofrízská ovca	18	17	253,05	11,79	4,68	12,84	5,09

Pri analýze výsledkov reprodukčných ukazovateľov v roku 2005 v šľachtiteľských a rozmnožovacích chovoch podľa jednotlivých plemien (viď tabuľka č. 4) môžeme konštatovať, že:

šľachtiteľské chovy

- najvyšší počet obahnených bahnic sme zaznamenali u plemena zošľachtená valaška - 15 807 ks,
- naopak najnižší počet obahnených bahnic sme zaznamenali u plemena bergschaf - 6 ks,
- najvyššie % plodnosti na obahnenú bahnicu sme zaznamenali u plemena romanovská ovca - 211,7 %.
- najnižšie % plodnosti na obahnenú bahnicu sme zaznamenali u plemena zošľachtená valaška - 122,6 %,

rozmnožovacie chovy

- najvyšší počet obahnených bahnic sme zaznamenali u plemena zošľachtená valaška - 5 002 ks,
- naopak najnižší počet obahnených bahnic sme zaznamenali u plemena texel - 5 ks,
- najvyššie % plodnosti na obahnenú bahnicu sme zaznamenali u plemena romanovská ovca - 260 %.
- najnižšie % plodnosti na obahnenú bahnicu sme zaznamenali u plemena cigája - 116,9 %,

Výsledky reprodukčných ukazovateľov podľa jednotlivých plemien za rok 2005
Tabuľka č. 4

Plemeno	počet pripustených bahnic [ks]	Počet predčasne vyradených bahnic [ks]	Počet jalových bahnic [ks]	Počet obahnených bahnic [ks]	% oplodnenia	% plodnosti	% plodnosti na obahnenú bahnicu
šľachtiteľské chovy (ŠCH)							
zošľachtená valaška	19 637	2 280	1 550	15 807	91,1	111,7	122,6
cigája	9 384	571	816	7 997	90,7	116,1	128,0
merino	3 111	220	428	2 463	85,2	117,0	137,4
askánske merino	737	139	222	376	62,9	79,3	126,1
bergschaf	24	13	5	6	54,5	100,0	183,3
suffolk	268	27	37	204	84,6	119,5	141,2
oxford down	323	16	56	251	81,8	113,4	138,6
lacaune	390	24	37	329	89,9	121,6	135,3
berrichonne du Cher	100	6	5	89	94,7	134,0	141,6
île de France	187	14	6	167	96,5	150,9	156,3
charolais	96	14	4	78	95,1	158,5	166,7
romanovská	89	21	8	60	88,2	186,8	211,7
rozmnožovacie chovy (RCH)							
zošľachtená valaška	6 090	556	532	5 002	90,4	107,1	118,5
cigája	4 761	232	670	3 859	85,2	99,6	116,9
merino	335	10	21	304	93,5	125,5	134,2
charolais	55	2	6	47	88,7	130,2	146,8
suffolk	218	0	7	211	96,8	141,7	146,4
texel	6	0	1	5	83,3	100,0	120,0
romanovská	16	4	2	10	83,3	216,7	260,0

SITUÁCIA V KONTROLE ÚŽITKOVOSTI K 30. 6. 2006

V I. polroku 2006 bolo do KÚ zapojených celkovo 61 113 bahnic, z toho v šľachtiteľských chovoch 32 137 bahnic (89 ŠCH), v rozmnožovacích chovoch 12 520 bahnic (40 RCH) a v úžitkových chovoch 16 456 bahnic (49 ÚCH). Na Slovensku sa k 30. 6. 2006 teda k I. polroku 2006 chovalo 359 317 oviec, z toho 239 973 bahnic (Štatistický úrad Slovenskej republiky), z uvedených čísiel vyplýva, že zapojenosť do KÚ je na úrovni 25,5 % z celkového počtu bahnic chovaných na Slovensku. Aká je plemenná skladba k 30. 6. 2006? V ŠCH najpočetnejšie plemeno tvorí plemeno zošľachtená valaška s počtom bahnic 16 214 ks, čo predstavuje 50,45 % ďalej nasleduje plemeno cigája 8 665 ks bahnic t.j. 26,96 %. V RCH tvorí najpočetnejšiu skupinu plemeno zošľachtená valaška s počtom bahnic 5 233 ks t.j. 41,8 % za ním nasleduje plemeno cigája s počtom bahnic 4 283 bahnic s 34,21 %. Obdobná situácia z hľadiska plemennej skladby ako v ŠCH a RCH je aj v ÚCH, kde tiež najpočetnejšiu skupinu tvoria kombinované plemena zošľachtená valaška a cigája. Z mäsových plemien najpočetnejšie je plemeno ille de France (738 bahnic, 2,3%), ďalej nasleduje plemeno oxford Down (312 bahnic, 0,97 %) a trojicu najpočetnejších mäsových plemien v ŠCH uzatvára plemeno charollais (176 bahnic, 0,55 %). V RCH plemennú skladbu mäsových plemien tvorí iba plemeno texel s počtom bahnic 5 ks. Podrobnejšie plemennú skladbu jednotlivých plemien oviec dokumentuje tabuľka č. 5.

Plemenná skladba oviec v šľachtiteľských a rozmnožovacích chovoch k 30. 6. 2006 Tabuľka č. 5

Plemeno	Šľachtiteľské chovy			Rozmnožovacie chovy			Úžitkové chovy		
	Počet oviec	Podiel (v %)	Počet baranov	Počet oviec	Podiel (v %)	Počet baranov	Počet oviec	Podiel (v %)	Počet baranov
zošľachtená valaška (ZV)	16 214	50,45	484	5 233	41,8	151	6 531	39,69	154
merino (M)	2 625	8,17	92	485	3,87	12	2 975	18,08	103
cigája (C)	8 665	26,96	233	4 283	34,21	124	6 102	37,08	156
askánske merino(AM)	201	0,63	6	0	0	0	0	0	0
bergschaf (BE)	15	0,05	2	0	0	0	10	0,07	1
charollais (CH)	176	0,55	5	0	0	0	0	0	0
suffolk (SF)	129	0,4	10	0	0	0	16	0,1	0
île de France (IF)	738	2,3	23	0	0	0	0	0	0
berrichon du Chér (BE)	121	0,38	3	0	0	0	0	0	0
texel (T)	0	0	0	5	0,04	2	0	0	0
oxford down (OD)	312	0,97	12	0	0	0	155	0,94	3
lacaune (LC)	409	1,27	19	0	0	0	0	0	0
východofrízka ovca (VF)	0	0	0	41	0,33	4	30	0,18	1
romanovská ovca (R)	107	0,33	3	39	0,31	5	0	0	0
krížence	2 425	7,55	62	2 434	19,44	49	637	3,87	17
Spolu	32 137	52,59	954	12 520	20,49	347	16 456	26,93	435

Začiatkom roka 2006 Štátny plemenársky ústav Slovenskej republiky zaviedol pre progresívnejších chovateľov novú službu. Nová služba spočíva vo vykonávaní kontroly mliekovej úžitkovosti oviec u celého stáda s tým, že vzorky by sa odoberali len u zvierat na I. a II. laktácií, u ostatných zvierat by sa zisťovalo len množstvo mlieka. Kontrola úžitkovosti t.j. reprodukčných vlastností a vlastnej úžitkovosti sa bude vykonávať tak ako doteraz. Tento nový systém výkonu kontroly úžitkovosti a mliekovej úžitkovosti spočíva v spojení kontroly úžitkovosti a kontroly mliekovej úžitkovosti do jedného celku z hľadiska fakturácie. Podotýkame, že od kontrolného roka 2006 fungujú súbežne 2 systémy výkonu kontroly úžitkovosti a kontroly mliekovej úžitkovosti, klasický systém a nový systém. Nový systém KÚ a KMÚ predstavuje novú službu pre progresívnejších chovateľov, čiže je na jednotlivých chovateľoch ktorý systém si zvolia. K zavedeniu novej služby nás viedli nasledovné dôvody:

1. pokles počtu bahníc v kontrole mliekovej úžitkovosti
2. KMÚ sa robí len na I. a II. laktácii
3. kontrola úžitkovosti – definícia vraví, že je to zisťovanie úžitkových vlastností zvierat zapojených v KÚ. Odlišné sú počty v KÚ a v KMÚ.
4. nízky počet laktácií – genetické hodnotenie BLUP

Z odborného hľadiska je nová služba prínosom nielen pre samotného chovateľa, ale aj pre proces šľachtenia pretože prináša oveľa viac informácií o úžitkovosti jednotlivých zvierat, čo umožňuje presnejší odhad plemenných hodnôt a to je hlavným poslaním výkonu kontroly úžitkovosti. Prínos novej služby z odborného hľadiska dokumentujeme nasledovnými číslami v I. polroku 2006 nastal nárast výkonu KMÚ bahníc z 12 291 ks na 18 656 ks, čo činí nárast o 6 365 ks bahníc a nárast o 11 chovov (zo 76 na 87 chovov).

ZÁVER:

Cieľom príspevku bola analýza výsledkov kontroly úžitkovosti a kontroly mliekovej úžitkovosti za kontrolný rok 2005 podľa jednotlivých plemien v šľachtiteľských a rozmnožovacích chovoch. Ďalej priblížiť situáciu v kontrole úžitkovosti čo sa týka počtu chovov, plemennej skladby k 30.6.2006 a priniesť informáciu, čo je nové v kontrole úžitkovosti na Slovensku. V úvode nášho príspevku sme zvýraznili význam kontroly úžitkovosti oviec, ktorej význam býva často nedocenený a určite platí slogan:

„Bez kontroly úžitkovosti nemôžete byť najlepší chovateľ“.